

Відділ культури і туризму  
виконавчого комітету Славутицької міської ради  
Славутицька міська централізована бібліотечна  
система

Даний бібліографічний покажчик підготовлено відділом бібліотечно-бібліографічного обслуговування Загальноміського бібліотечно-інформаційного центру м. Славутич.

Видання присвячене 130-річчю від дня народження С.В. Васильченка – визначного українського письменника-реаліста, прозаїка, педагога, самобутнє художнє слово якого завжди служило інтересам трудового народу.

Покажчик містить біографію, публікації про твори письменника, видання та статті про його життя і творчість, розробки уроків, позакласних заходів, сценарії, інтернет-ресурси.

Матеріал розміщений за розділами в алфавітному порядку.

Посібник розраховано на широке коло читачів.

## ***«Талант, відданий народу»***

До 130-річчя від дня народження

**Степана Васильченка**

*Бібліографічний покажчик*

Славутич

2009

1

Укладачі: Панова Л.І., Соловйова Л.О.,  
Янченко О.О.

Комп'ютерний набір: Соловйова Л.О.

Відповідальний  
за випуск: Портная Н.В.

2

*«Талант мужності й талант співчуття,  
без яких не буває справжнього письменника,  
вищою мірою був притаманний цілюдині,  
виявляючись і в творчості, і в життєвих вчинках».*

О. Гончар

### **Біографія Степана Васильченка**

Васильченко (Панасенко) Степан Васильович народився 8 січня 1879 року в містечку Ічня на Чернігівщині в бідній сім'ї ремісника. Трудова атмосфера, в якій зростав Васильченко, навчання в Коростишівській семінарії та Глухівському учительському інституті напередодні й у часи революційних подій 1905 р., «неспокійн, за його висловом, праця «неблагонадійного» вчителя в сільських школах на Київщині та Полтавщині, а також посиленій інтерес до народної творчості, до поезії Шевченка, світової класики, – все це сприяло збагаченню життєвого і мистецького досвіду майбутнього письменника.

У літературний процес Васильченко включився зрілим митцем із своїм власним поетичним голосом у 1910 р., коли з'явилися друком такі оригінальні його твори, як «Мужицька арихметика», «Вечеря», «У панів», «На чужину», «Циганка» та ін., пройняті любов'ю до людини праці, утвердженням віри в перемогу соціальної справедливості. Цьому передували тривалі роки становлення світоглядно-естетичних поглядів письменника, напружених пошуків ідей та форм художнього осмислення дійсності.

Не випадково однією з провідних тем творчості Васильченка є життя народних учителів, яке було йому – педагогові за фахом і покликанням – особливо близьким.

«Записки вчителя» (1898-1905) та інші щоденникові записи, куди Васильченко, за його визнанням, систематично «заносив свої учительські жалі та кривди», стали згодом документальною основою багатьох реалістичних новел і оповідань.

Дебютував письменник на літературній ниві оповіданням «Не устоял» (надруковане 1903р.). Згодом письменник значно доопрацював це оповідання й опублікував українською мовою під назвою «Антін Вова» (1910) (в наступних виданнях – «Вова»).

У 1910-1912 рр. Васильченко пише й друкує цикл новел і оповідань, присвячених учительській темі («Вечеря», «З самого початку», «Божественна Галя», «Над Россю», «Гріх» та ін.).

Проблема виховання нової людини значною мірою зумовила звернення Васильченка до художнього опрацювання дитячої тематики, органічно пов'язаної з творами про вчителів. Глибоке розуміння психології дитини дало змогу Васильченку показати у своїх творах цікавий, поетичний духовний світ дитини. Не можна без хвилювання читати психологічні етюди письменника «Доц», «Дома», «Волошки», «Петруня», оповідання «Роман», «Увечері», «Свекор», «Басурмен» та ін. Оптимізм Васильченка з особливою виразністю виявився в одному з найкращих його творів, присвячених дітям, – «Циганка».

Невеликий цикл у творчості Васильченка складають оповідання, в яких йдеться про обдаровані натури з демократичних низів, про долю народних талантів («На хуторі», «У панів», «На розкоші» та ін.).

Настрої збудженого революційними подіями села відбив Васильченко у новелі «Мужицька арихметика», що належить до

найвищих здобутків письменника-реаліста. Жорстоку правду життя селянської бідноти розкриває Васильченко у новелі «На чужину». У новелі «Осінній ескіз» («Із осінніх спогадів. Ескіз», 1912) Васильченко ставить питання глибше, об'ємніше — шлях сільської молоді в революцію.

Окремий цикл у художньому доробку Васильченка складають твори, написані під безпосереднім враженням від першої світової війни, в якій письменник брав участь з 1914 р. аж до Лютневої буржуазної революції. В «Окопному щоденнику», оповіданнях «На золотому лоні», «Під святий гомін», «Отруйна квітка», «Чорні маки» та ін. Васильченко зображує жахи імперіалістичної війни, сумні будні людей у сірих солдатських шинелях.

Цікавою сторінкою спадщини Васильченка є драматичні твори, переважно одноактні п'єси, які за тематикою і багатьма художніми засобами органічно близькі його прозі (наприклад, п'єса-жарт «На перші гулі»).

Після перемоги Жовтневої революції Васильченко включається в процес творення соціалістичної культури. В оповіданнях, присвячених радянській сучасності («Приблуда», «Червоний вечір», «Авіаційний гурток», «Олов'яний перстень» та ін.), письменник показує зародження почуття колективізму в психології юних громадян, поетизує романтику праці як творчості.

Багато працює Васильченко у радянський час і над творами з життя дореволюційного минулого («Петруня», «Талант», «Віконце», «Осінні новели» та ін.). Показовим у цьому плані є цикл «Осінні новели» (присвячений 1905 р.), який писав Васильченко, починаючи з 1923 р., впродовж майже десяти

років. Одна з художньо найдовершеніших новел циклу – «Мати» («Чайка»).

Творчість Васильченка радянського часу позначена розширенням тематичного і жанрового діапазонів, про це свідчать, крім написаних у 20-ті рр. драматичних творів («Минають дні», «Кармелюк» та ін.), кіносценарії за фольклорними мотивами, фейлетони, цикл «Крилаті слова», переклади творів російських письменників (Гоголя, Лескова, Короленка, Серафимовича) тощо. На особливу увагу заслуговує задум Васильченка створити велику біографічну повість про Т. Шевченка. На жаль, з п'яти запланованих частин він встиг завершити тільки першу – «В бур'янах».

11 серпня 1932 р. обірвалося неспокійне життя письменника. Ховали його в Києві на Байковому кладовищі. Над могилою прощальне слово від старших письменників сказав Микола Вороний, а від молодих – Борис Антоненко-Давидович.

1979 року за рішенням ЮНЕСКО громадськість багатьох країн світу відзначала 100-ліття з дня народження високого майстра художнього слова. В ювілейні дні Олесь Гончар писав: «Слово Степана Васильченка не застаріло, і це свідчить багато про що... Його творчість ось уже багато років користується незмінною любов'ю... Гадаю, що проза Степана Васильченка знаходить шлях до сердець читачів передовсім тому, що вона правдива й поетична, зігріта почуттям поваги до людської особистості... Талант мужності й талант співчуття, без яких не буває справжнього письменника, вищою мірою був притаманний цій людині, виявляючись і в творчості, і в життєвих вчинках».

## Твори Степана Васильченка

**Васильченко С.** Вибрані твори / Упоряд. текстів та передм. І.Л. Михайлина. – Харків: Веста: Вид-во «Ранок», 2003. – 192 с. – (Серія «Програма з літератури»).

**Васильченко С.** Золота діжа // Хрестоматія з укр. літератури: Навч. посібник. Кн 2. / Укладачі І. Жебка, М. Жебка. – К: Наук. думка, 1999. – С. 396-400. – (Б-ка школяра).

**Васильченко С.** Мужичий ангел: Оповідання, повість, п'єси. – К.: Веселка, 2000. – 287 с. – (Шк. б-ка).

**Васильченко С.** Неслухняний глечик: Оповідання, повість. Для серед. та ст. шк. віку / Упоряд. і передм. Н. Шумило. – К.: Веселка, 1991. – 223 с.: іл.

**Васильченко С.** Оповідання. Повісті. Драматичні твори / Упоряд. і приміт. Н.М. Шумило; Вступ стаття Б.А. Деркача. – К.: Наукова думка, 1988. – 600 с.; портр. – (Б-ка укр. літ.).

**Васильченко С.** Ось та Ась: Дума-казка // Живиця: Хрестоматія укр. літ XX ст.: У 2-х кн. – Кн 1. – К.: Твім інтер, 1998. – С. 147-152.

**Васильченко С.** Приблуда (Із життя дитячого будинку): Оповідання // Веселка. Антологія української літератури для дітей в трьох томах. Т. 3: Твори рад. періоду. Проза. Для мол. та серед. віку / Упоряд., біогр. нариси Б. Чайковського. – К: Веселка, 1985. – С. 6-14.

**Васильченко С.** Розбита бандура: Поезія // Київ. – 1994. – № 10. – С. 110-112.

**Васильченко С.** Талант: Оповідання та повісті / Передм. Б. Деркача. – К.: Дніпро, 1986. – 229 с.

**Васильченко С.** Талант: Повісті та оповідання. Для серед. шк. віку / Передм. О. Гончара. – К.: Веселка, 1981. – 279 с.: іл. (Сер. «Шкільна б-ка»).

**Васильченко С.** Талант // Українська література. 10 клас: Хрестоматія / Упоряд. О. Борзенко, М. Сподарець. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Харків: Веста: Ранок, 2008. – С. 635-658.

**Васильченко С.** Талант // Українська література: Стислий виклад змісту всіх творів за новою шкільною програмою. 10-11 кл. / Автори-упорядники Ю. Башкірова та ін. – Харків: Веста: Ранок, 2007. – С. 185-198. – (Дайджест).

**Васильченко С.** Талант // Українська література: Хрестоматія для 10 кл.: Для всіх типів шкіл, ліцеїв, гімназій / Упоряд. Т. Харахоріна, Т. Ткачук. – Донецьк: ВКФ «БАО», 1997. – С. 338-364.

## Про життя та творчість Степана Васильченка

Васильченко Степан // Енциклопедія Українознавства. Т. 1. – К., 1993. – С. 216-217.

Васильченко Степан // Історія української літератури кінця ХІХ-початку ХХ ст.: Підручник / За ред. Н.Й. Жук, В.М. Лесина. – К.: Вища шк., 1989. – С. 396-415.

Васильченко Степан: // Історія української літератури. Кінець ХІХ-початок ХХ ст.: У 2 кн.: Підручник / за ред. проф. О.Д. Гнідан. - Кн. 2. – К: Либідь, 2006. – С. 3-58.

Васильченко Степан // Українська література. 10 клас: Хрестоматія / Упоряд. О.І. Борзенко, М.П. Сподарець. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Харків: Веста:Ранок, 2008. – С. 634-635.

Васильченко Степан // Українська Літературна Енциклопедія: В 5 т. Т. 1. – К.: Голов. ред. УРЕ ім. М.П. Бажана, 1988. – С. 278-279.

Васильченко Степан // Універсальний літературний словник-довідник. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – С. 44-45.

Васильченко С. // УСЕ Універсальний Словник-Енциклопедія. – К.: Ірина, 1999. – С. 203.

Дитячі роки Т.Г. Шевченка: За уривками з повісті С. Васильченка «В бур'янах» // 3511 кращих творів третього тисячоліття з української мови, української і зарубіжної літератури. 5-11 кл. – Донецьк: Тов. ВКФ «БАО», 2004. – С. 62-63.

**Ільєнко І.** «Папір... горів під рукою»: Про С. Васильченка // Київ. – 1994. – № 10. – С. 109.

**Касян Л.** Постать Степана Васильченка через призму його автобіографії // Сіверянський літопис. – 2009. – № 2-3. – С. 54-57.

**Конончук М.** Васильченко Степан // Живиця: Хрестоматія укр. літ ХХ ст.: У 2-х кн. – Кн 1. – К.: Твім інтер, 1998. – С. 143-146.

Мрії обдарованої дівчини-селянки про артистичну діяльність: За повістю С. Васильченка «Талант» // 3511 кращих творів третього тисячоліття з української мови, української і зарубіжної літератури. 5-11 кл. – Донецьк: Тов. ВКФ «БАО», 2004. – С. 501-502.

Проблематика повісті С. Васильченка «Талант» // 1200. Кращі учнівські твори з української мови та літератури: 10-11 класи. – Донецьк: Тов. ВКФ «БАО», 2006. – С. 183-186.

Пробудження таланту: За повістю С. Васильченка «У бур'янах» // 500 нових творів. Українська мова та література. Зарубіжна

література / Автор-упорядник Н.В. Прибиловська. – Харків: МОСТ-Торнадо, 2000. – С. 186-187.

Степан Васильченко // Історія української літератури ХХ століття. У 2 кн. Кн. 1: 1910-1930 роки: Навч. посібник / За ред. В.Г. Дончика. – К.: Либідь, 1993. – С. 25-27.

Степан Васильченко // Історія української літератури кінця ХІХ-початку ХХ ст.: Підручник / За ред. Н.Й. Жук, В.М. Лесина. – 3-тє вид., допов. і перероб. – К.: Вища шк., 1989. – С. 396-415.

Степан Васильченко // Новий довідник: Укр. мова та література. – К.: ТОВ «Казка», 2005. – С. 695-699.

Степан Васильченко // Письменники Радянської України. 1917-1987: Біобібліографічний довідник / Упоряд. В.К. Коваль, В.П. Павловська. – К.: Рад. письменник, 1988. – С. 103.

Степан Васильович Васильченко // Усі цитати до творів з української літератури. 5-12 класи / Укладач Н.В. Курганова. – Харків: Торсінг плюс, 2006. – С. 171-176.

Трагедія занапащеного життя: За повістю С. Васильченка «Талант» // 3511 кращих творів третього тисячоліття з української мови, української і зарубіжної літератури. 5-11 кл. – Донецьк: Тов. ВКФ «БАО», 2004. – С. 502-503.

### Інтернет-ресурси про Степана Васильченка

<http://lib.ru/SU/UKRAINA/VASILCHENKO/> - *Lib.Ru*: Степан Васильченко: Проза

<http://uk.wikipedia.org/wiki/> - Васильченко Степан Васильович — Вікіпедія

<http://lib.meta.ua/author/2056/> - Библиотека на Meta.Ua : Васильченко Степан

<http://slovari.yandex.ru/dict/bse/article/00012/17800.htm> -  
Васильченко Степан Васильевич

<http://revolution.allbest.ru/literature/00000455.html> - Степан  
Васильченко — доклад.

<http://ref.com.ua/literature/00000455.html> - колекція  
рефератів: Степан Васильченко.

<http://www.5ballov.ru/referats/preview/95821> - Степан  
Васильченко - РЕФЕРАТЫ - 5ballov.ru Степан Васильевич  
Васильченко (Панасенко) народився 8 січня 1879 р. в містечку  
Ічня на Чернігівщині в бідній сім'ї ремісника.

<http://www.velib.com/author.php?author> - Васильченко Степан  
Васильевич: біографія

<http://referats.aha.ru/referat/zhittya-tvorch-st-stepana-vasilchenka>  
- Список літератури на Litd.RU - СТЕПАН ВАСИЛЬЧЕНКО  
ТАЛАНТ

[http://litd.ru/index/stepan\\_vasilchenko\\_talant/0-78](http://litd.ru/index/stepan_vasilchenko_talant/0-78) - Життя і  
творчість Степана Васильченка

<http://www.promezhnost.ru/author/vasilchenko.html> - Степан  
Васильевич Васильченко... Атмосфера добра и любви в  
украинской семье (по рассказу С. Васильченко «Свекор»)

<http://www.ua-lib.ru/sochin/book.php?id=69> - Сочинения по  
творчеству Степана Васильченка

<http://www.petaref.com/?page=viewref&id=9359> - Реферат на  
тему "Життя і творчість Степана Васильченка"

<http://philatelia.ru/classik/plots/?id=3302> - Класична література:  
Васильченко Степан

[http://moshkov.library.kr.ua/cgi-bin/html-  
KOI.pl/SU/UKRAINA/VASIL\\_CHENKO/](http://moshkov.library.kr.ua/cgi-bin/html-KOI.pl/SU/UKRAINA/VASIL_CHENKO/) Lib.Ru: Твори Степана  
Васильченка

<http://www.slovari.sosh.ru/slovo.asp?id> - Энциклопедии и  
словари: С. Васильченко.

[http://referatiya.ru/referaty/show\\_referat.php?referat=25957](http://referatiya.ru/referaty/show_referat.php?referat=25957) -  
Степан Васильченко: Повна збірка творів.

<http://www.literaturovedu.ru/referat/80616/> - Реферат: Степан  
Васильченко. Кращі твори талановитого митця і педагога  
Степана Васильовича Васильченка, написані з народних,  
реалістичних засад, належать до справжніх надбань ...

<http://www.referats.net/pages/referats/newage/Detailed/32959.html>  
- Российская колекція рефератів: Життя і творчість Степана  
Васильченка.

<http://www.BestReferat.ru/referat-74797.html> - Доклад: Степан  
Васильченко

[http://www.biografija.ru/show\\_bio.aspx?id=16573](http://www.biografija.ru/show_bio.aspx?id=16573) - Творчість С.  
Васильченка.

## Зміст

|   |   |
|---|---|
| Біографія Степана Васильченка.....                      | 3 |
| Твори С. Васильченка.....                               | 7 |
| Про життя та творчість С. Васильченка.....              | 8 |
| Інтернет-ресурси про життя і творчість письменника..... | 9 |